

آزمون حضوری

شماره دو

تجربی | ریاضی | انسانی

رشته انسانی
پایه یازدهم

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

نام درس	مباحث	از صفحه	تا صفحه	مؤلف	ویراستار
علوم و فنون ادبی (۲)	فصل اول + فصل دوم درس های ۱ تا ۴	۲	۹	علیرضا نعمتی	زهرا صادقی مالواجردی

♦♦ درس ۱ علوم و فنون ادبی یازدهم: تاریخ ادبیات سبک عراقی ♦♦

قرن هفتم

- ۱) اوایل قرن هفتم تا اوایل قرن دهم (۳۰۰ سال) ← سبک عراقی سبک غالب متون ادب فارسی بود.
- ۲) بعد از حملات مغول، خراسان که کانون فرهنگی ایران بود، نابود شد.
- ۳) در یورش مغولان بزرگانی چون نجم‌الدین کبری و عطار نیشابوری کشته شدند.
- ۴) کمال‌الدین اسماعیل که مداح جلال‌الدین خوارزمشاه بود و در نهایت به دست مغولان کشته شد، درباره قتل عام در اصفهان می‌گوید:
 کس نیست که تا بر وطن خود گرید بر حال تباه مردم بد گرید
 دی بر سر مُرده‌ای دو صد شیون بود امروز یک نیست که بر صد گرید
- ۵) حالات مردم و دوستداران فرهنگ در آن دوره:
 ۱) اغلب منزوی شدند.
 ۲) به تصوف پناه آوردند.
- ۳) به ادبیاتی روی آوردند که بر عواطف انسانی / ترویج روحیه تسامح و تساهل / خدمت به خلق / آزادی / اعتقاد به بی‌ثباتی دنیا تکیه داشت.
- ۶) در اواخر دوره مغول بساط حکومت آخرین خلیفه عباسی، المستعصم بالله، برچیده شد و زبان عربی از رواج افتاد.
- ۷) دلیل نام‌گذاری سبک این دوره به عراقی، این است که بعد از حمله مغول کانون‌های فرهنگی از خراسان به عراق عجم منتقل شد.
- ۸) ادبیات در این دوره دچار سستی و نابسامانی شد.
- ۹) شعر این عصر نرم، دلنشین، برخوردار از معانی عمیق آسمانی و انسانی شد و شاعران از حاکمان روی برتافتند ← در نتیجه قصیده کم‌رنگ شد و غزل گسترش یافت.
- ۱۰) قالب مثنوی نیز برای ظهور عاطفه، اخلاق و عرفان میدان فراخی پدید آورد.
- ۱۱) نثر این دوره ← ساده‌نویسی: طبقات ناصری، مرصادالعباد.
 ← پیچیده‌نویسی: تاریخ و صاف، جهانگشای جوینی.

قرن هشتم

- ۱۲) در این دوره به دلیل این‌که برخی ایلخانان مغول تعصبی به مذاهب نداشتند و بی‌اعتقاد بودند، فرصتی فراهم شد تا صاحبان مذاهب ابراز عقیده کنند.
- ۱۳) قلمروی زبان و فرهنگ پارسی ← از شبه قاره هند تا آسیای صغیر.
- ۱۴) عراق عجم و علی‌الخصوص شیراز مرکز ادبی آن سال‌ها بودند.
- از بین رفتن دربارهای ادب‌دوست ایرانی ← از رونق افتادن قصیده
 زبان شعر جز در سروده‌های شاعران مثل خواجو و حافظ به سستی گرایید.

قرن نهم

- ۱۵) بر اثر حمله تیمور گورکانی بار دیگر ابنیه فرهنگی / اجتماعی / ادبی ایران نابود گردید.
- ۱۶) گسترش مینیاتور / معماری / تذهیب
- ۱۷) گسترش تاریخ‌نویسی.
- ۱۸) کتاب‌های تحقیقی این دوره ← عمدتاً سطحی و ادبیات این دوره نیز تقلیدی و فاقد نوآوری بود.
- ۱۹) شاهرخ پس از مرگ تیمور، شهر هرات را مرکز فرمانروایی خود قرار داد.
- ۲۰) بایسنقر میرزا، پسر شاهرخ، نیز هنردوست بود و در زمان او قرآن کریم و شاهنامه فردوسی به خط خوش آراسته شد.

شاعران قرن ۷، ۸ و ۹:

نام نویسنده یا شاعر	نام اثر	قالب اثر	توضیحات اثر یا شاعر
مولانا جلال‌الدین بلخی (مولوی)	مثنوی معنوی دیوان شعر فیه مافیه مجالس سبعه مکاتیب	شعر شعر نثر نثر نثر	حماسی عرفانی مولانا گفته و شاگردان نوشته‌اند. مولانا گفته و شاگردان نوشته‌اند. مجموعه نامه‌هایش به قلم خودش
سعدی	گلستان بوستان	نثر مسجع شعر	—
فخرالدین عراقی	عشاق‌نامه لمعات	شعر نظم و نثر	مباحث عرفانی سیر و سلوک عارفانه
نجم‌الدین رازی (نجم دایه)	مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد	نثر	متن عارفانه - نثر ساده - سلوک دین و تربیت نفس
عظاملک جوینی	تاریخ جهانگشا	نثر	نثر مصنوع و پیچیده - در شرح ظهور چنگیز و تاریخ خوارزمشاهیان - فتح قلعه‌های اسماعیلیه - حکومت جانشینان حسن صباح
خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی	جامع‌التواریخ	نثر عالمانه	وزیر مقتدر غازان‌خان و الجایتو - عمارت ربع رشیدی در تبریز را تأسیس کرد.
شمس قیس رازی	المعجم فی معاییر اشعارالعجم	نثر	در مقدمه نثر مصنوع و در اصل کتاب نثر ساده و عالمانه
خواجوی کرمانی	—	شعر	غزل‌هایش روی حافظ اثرگذار بود. چند مثنوی هم به پیروی از پنج گنج نظامی سروده است.
ابن‌یمین	—	شعر	شاعر عصر سربداران، قطعات اخلاقی و قناعت‌پیشگی را تأکید کرد.
حافظ	دیوان اشعار	شعر (غزلیات)	غزل را به کمال رساند.
سلمان ساوجی	جمشید و خورشید	شعر (مثنوی)	از نظامی تأثیر گرفته، در غزل هم از سعدی و مولوی تأثیر گرفته است.
عبید زاکانی	موش و گربه رساله دلگشا اخلاق‌الاشراف صد پند	نظم نثر نثر نثر	طنز و تمثیل
حمدالله مستوفی	تاریخ گزیده	نثر	درباره تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، تاریخ ایران، خلفای بنی‌عباس
عبدالرحمن جامی	بهارستان نفحات‌الانس تحفة‌الاحرار	نثر نثر مثنوی	به تقلید از گلستان به تقلید از تذکرة‌الاولیای عطار به تقلید از نظامی
شاه نعمت‌الله ولی	دیوان اشعار	شعر	مضامین عرفانی
دولتشاه سمرقندی	تذکره دولتشاه	نثر	شرح حال بیش از ۱۰۰ تن از شاعران ایرانی، به تشویق امیر علیشیر نوایی

نکات دیگر:

- کمال‌الدین اسماعیل مداح جلال‌الدین خوارزمشاه بود.
- نظامی بر سلمان ساوجی / خواجوی کرمانی و جامی تأثیرگذار بوده است.
- لمعات: سیر و سلوک عارفانه / مرصادالعباد: سلوک دین و تربیت نفس انسانی (این دو تا رو با هم اشتباه نگیرید!!)
- نجم‌الدین کبری در یورش مغولان کشته شد و نجم‌الدین رازی از منشیان، نویسندگان و عارفان وارسته قرن ۷ است که مرصادالعباد را نوشته است. (با هم اشتباه نگیرید!!)
- حافظ از خواجوی کرمانی پیروی می‌کرده است. / خواجو از نظامی پیروی کرده است. / سلمان ساوجی از سعدی، مولوی و نظامی پیروی کرده است. / جامی از گلستان سعدی، نظامی و تذکرةالاولیای عطار پیروی کرده است.

سعدی ← سرآمد غزل‌های عاشقانه
← طبع‌آزمایی در بیشتر قالب‌های شعری

حافظ ← از شاعران سرآمد قرن هشتم
← با تلفیق عشق و عرفان غزل را به کمال رسانید.

- حافظ: لحن سخن او گزنده، طنزآمیز و سرشار از خیرخواهی و اصلاح‌طلبی
- عبید زاکانی: نکته‌یابی و انتقادهای ظریف او معروف است و تزویر و ریاکاری حاکمان را به تصویر می‌کشید.

درس ۲ فنون یازدهم: پایه‌های آوایی

کلام منظوم یا شعر، پایه‌ها و پاره‌های آوایی موزون دارد. با خوانش درست شعر به درنگ منظم که بعد از هر دسته از هجاها وجود دارد، پی می‌بریم. پایه‌ها به گونه‌ای منظم چیده شده‌اند؛ آن‌ها مانند آجرهایی هستند که در ساخت بنای شعر به کار می‌روند. وزن شعر حاصل چینش منظم این پایه‌های آوایی یا ارکان عروضی است.

یار مَرا غار مرا عشق جگرخوار مرا یا تویی غار تویی خواجه نگه‌دار مرا (مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن)

یا	ر	م	را	غا	ر	م	را	عش	ق	چ	گر	خا	ر	م	را
یا	ر	تُ	ی	غا	ر	ت	ی	خا	چ	ن	گه	دا	ر	م	را
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	U	U	-	-

* هنگام تقطیع، هجای کشیده را معادل دو هجا حساب می‌کنیم. یک هجای بلند و یک هجای کوتاه. مثلاً هجای کشیده «یار» در این جا به دو هجای «یا» و «ر» تقسیم شده.

به هر کدام از این دسته‌های هجایی (مثل «یا ر م را») پایه آوایی گفته می‌شود.

به عبارت دیگر، بیت بالا دارای ۸ پایه آوایی است و بعد از هر پایه آوایی درنگی وجود دارد. این درنگ‌ها مرز پایه آوایی را نشان می‌دهند.

نکته

هر مصراع می‌تواند از ۲، ۳ یا ۴ پایه آوایی تشکیل شود.

نکته

پایه‌های آوایی می‌توانند ۱ هجایی (مانند «فَعَّ»)، ۲ هجایی (مانند «فَعَلَ»)، ۳ هجایی (مانند «فَعُولن») و ۴ هجایی باشند (مانند «فاعلاتن»).

نکته

زمانی ۲ مصراع هم‌وزن هستند که:

(۱) تعداد هجاهای یکسانی داشته باشند.

(۲) نوع هجاها (از لحاظ کوتاهی، بلندی) یکسان باشد و مقابل هم قرار گیرند.

(۳) تعداد پایه‌های آوایی یکسان باشند.

نکته

گاهی ممکن است از آخرین پایه آوایی یک مصراع، یک تا سه هجا حذف شود.

نکته

اگر در یک هجای کشیده، نون ساکن بعد از مصوت بلند قرار بگیرد، هنگام تقطیع این هجای کشیده، بلند در نظر گرفته می‌شود (مثل نان، ران و ...)

۲ نمونه مثال:

هر که محرابش تو باشی، سر ز خلوت برنیارد

هر که چیزی دوست دارد جان و دل بروی گمارد

هر	ک	چی	زی	دو	ست	دا	رد	جا	ن	دل	بر	وی	گ	ما	رد
هر	ک	مح	را	بش	ت	با	شی	سر	ز	خل	وت	بر	ن	یا	رد
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	-	U	-
فاعلاتن				فاعلاتن				فاعلاتن				فاعلاتن			

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

علوم و فنون ادبی

خدایا تو دانی که بر ما چه آمد؟ خدایا تو دانی که ما را چه می‌شد؟

خُ	دا	یا	تُ	دا	نی	کِ	بَر	ما	چِ	آ	مَد
خُ	دا	یا	تُ	دا	نی	کِ	ما	را	چِ	می	شَد
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
فعولن				فعولن				فعولن			

برخی از اوزان عروضی که در درس آمده و اگر حفظ باشید برای تشخیص وزن شعرها کمک‌کننده است:

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن	_U _ _ / _U _ _ / _U _ _ / _U _ _
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	_ _ U _ / _ _ U _ / _ _ U _ / _ _ U _
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن	_ _ _ U / _ _ _ U / _ _ _ U / _ _ _ U
فعولن فعولن فعولن فعولن	_ _ U / _ _ U / _ _ U / _ _ U
مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن	_ U U _ / _ U U _ / _ U U _ / _ U U _
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	_ U _ / _ _ U _ / _ _ U _ / _ _ U _
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن فعولن	_ _ U / _ _ _ U / _ _ _ U / _ _ _ U
فعولن فعولن فعولن فعل	_ U / _ _ U / _ _ U / _ _ U

مرورنامه آزمون حضوری شماره دو

♦♦ درس ۳ علوم و فنون ادبی یازدهم: تشبیه ♦♦

ادعای همانندی میان دو یا چند چیز را آرایه «تشبیه» می‌نامند.

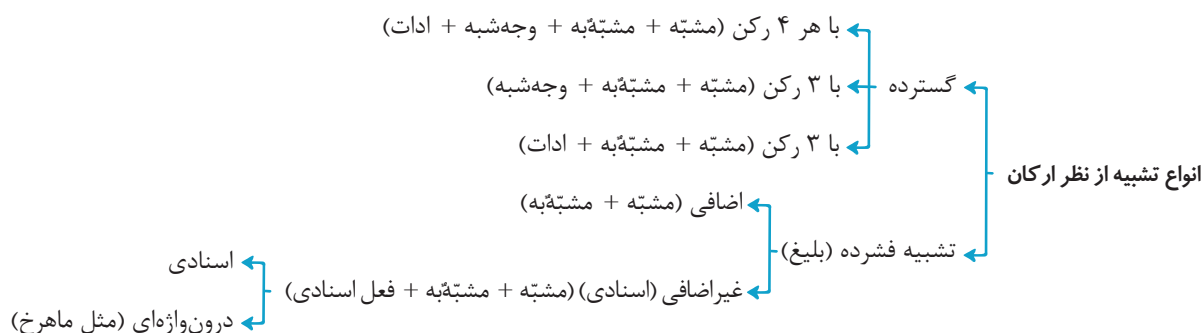
تشبیه چهار پایه یا رکن دارد:

(۱) **مُشَبَّه**: پدیده‌ای که آن را به چیزی مانند می‌کنیم.

(۲) **مُشَبَّه‌به**: پدیده‌ای که مشبّه را به آن مانند می‌کنیم.

(۳) **وجه‌شبه**: ویژگی مشترک بین مشبّه و مشبّه‌به که در مشبّه‌به آشکارتر است.

(۴) **ادات تشبیه**: واژه‌ای است که آن را برای بیان شباهت میان ۲ پدیده به کار می‌بریم.

نکات مهم

- سریع‌ترین راه پیدا کردن تشبیه **گسترده**، پیدا کردن ادات یا وجه‌شبه است. اگر وجه‌شبه یا ادات تشبیه دیده شود، تشبیه دیگر بلیغ نیست (یافتن یک مورد کافی است).
- در تست‌های تشخیص اضافه تشبیهی کافی است فقط به دنبال ترکیب‌های اضافی برویم.
- تشبیه بلیغ نیازمند تلاش ذهنی دوجندان است.
- گاهی مشبّه و مشبّه‌به به صورت یک مجموعه کلمه هستند، نه یک کلمه!!
- تشبیه گسترده حداقل ۳ رکن اصلی و حداکثر ۴ رکن اصلی دارد، ولی تشبیه‌های بلیغ فقط ۲ رکن اصلی (مشبّه، مشبّه‌به) دارند.
- برخی از ادات تشبیه: **چو / همچو / مثل / مانند / به سان / به کردار / گویی که / وُش / سا / وار / به شیوه / ماند / می‌ماند / مانست / انگار / عین / گون / آسا و ...**

تشبیهات دیگری که در کتاب نیامده، اما دانستن آن‌ها در جواب‌دادن به تست‌ها کمک می‌کند:

تشبیه تفضیلی: تشبیه تفضیلی یا مرّج یعنی برتری مشبّه به مشبّه‌به. در این تشبیه شاعر ادعا می‌کند که وجه‌شبه در مشبّه پررنگ‌تر از مشبّه‌به است.

مانند: یکی دفتری داشت خاقان چو ماه / کجا ماه دارد دو چشم سیاه؟

تشبیه مرکب: تشبیه مرکب تشبیهی است که مشبّه، وجه‌شبه، مشبّه‌به ترکیبی از دو یا چند چیز است.

مانند: دیده اهل طمع به نعمت دنیا / پُرنشود هم‌چنان که چاه به شبنم

تشبیه معکوس: شاعر جای مشبّه‌به و مشبّه را عوض می‌کند و وجه‌شبه در مشبّه پررنگ‌تر می‌شود.

مانند: شب مثل موی تو سیاه است (به جای این که شاعر بگوید موی تو مثل شب سیاه است).

تشبیه درون‌واژه‌ای: مانند: سیم بر / ماهرخ / سیم‌اندام و ... (کسی که برش مانند سیم است، کسی که رخس مانند ماه است، کسی که اندامش مانند سیم است).

تشبیه منفی: مانند: برق، شراره‌ای بیش نیست.

تشبیه مضمّر یا پنهان: در این تشبیه، به صورت صریح از ساختار تشبیه استفاده نشده و تشبیه در محتوای کلام به صورت غیرمستقیم حضور دارد.

مانند: من اختیار نکردم پس از تو یار دگر / به غیر گریه که آن هم به اختیارم نیست

اشکال گوناگون ادات تشبیه:

واژه مستقل	شبه فعل	بخشی از کلمه
مانند	گویی	وَش (لولی وش)
به سان	گفتی	سان (ماهسان)
همچون	ماند	سا (مهرسا)
انگار	می ماند	گون (آذرگون)
عین	مانست	وار (پری وار)
چون		آسا (برق آسا)
به کردار		

♦♦ درس ۴ علوم و فنون ادبی یازدهم: سبک عراقی ♦♦

ویژگی های سبک عراقی (شعر):

زبانی	ادبی	فکری
۱) چهارچوب همان زبان سبک خراسانی است که مختصات جدید یافته.	۱) افزایش قالب غزل	۱) معشوق ← دست نیافتنی و متعالی
۲) کاهش لغات فارسی اصیل	۲) تثبیت جایگاه تخلص	۲) نیاز به سخنان آرامش بخش ← رواج تصوّف
۳) افزایش لغات عربی	۳) توجه به بیان و بدیع (توجه به آرایه های ادبی)	۳) رواج اندیشه هایی از جمله: بی اعتباری دنیا، اعتقاد به قضا و قدر
۴) استفاده «می» به جای «همی»	۴) خارج شدن شعر از دربار	۴) مفاهیم اصلی شعر این دوره:
۵) استفاده «در» به جای «اندر»	۵) کاهش قالب قصیده	الف) پرهیز از زهد ربایی
۶) کاهش استفاده واژه های «ایدون، ایدر، آبا، آبر و ...»	۶) رواج غزل عارفانه و عاشقانه	ب) توجه به صفا و پالایش درون
۷) کاهش استفاده «مر» در کنار مفعول		ج) برتری عشق به عقل

مقایسه ویژگی های فکری سبک خراسانی و عراقی:

خراسانی	عراقی
ستایش خرد	ستایش عشق
شادی گرایی	غم گرایی
وصال	فراق
واقع گرایی یا توجه به دنیای بیرون	ذهن گرایی یا توجه به دنیای درون
رواج روحیه حماسی و پهلوانی	رواج روحیه عرفانی و اخلاقی
باور به اختیار و اراده	باور به قضا و قدر
زمینی بودن معشوق	آسمانی بودن معشوق
بازتاب اندک علوم در شعر	بازتاب بیشتر علوم در شعر

ویژگی‌های سبک عراقی (نثر):

فکری	ادبی	زبانی
<p>(۱) کشته شدن فضلا و نابودی کتابخانه‌ها نتیجه ← الف) انحطاط فکری این دوره را فراگرفت. ب) کاسته شدن از صحت مطالب</p> <p>(۲) نبودن استادان بزرگ و از بین رفتن مراکز علمی نتیجه ← تحقیق و تتبع در بین علما و ادیبان تضعیف شد.</p> <p>(۳) درسی کردن عرفان و پیچیده جلوه دادن آن توسط مدعیان عرفان نتیجه ← کتاب عرفانی مهمی به نثر نوشته شد.</p>	<p>(۱) صنایع ادبی جای تعمق و تفکر را گرفت.</p> <p>(۲) روی آوردن به ظاهر سازی و تصنع</p> <p>(۳) استفاده از استعاره‌های دور از ذهن و آوردن سجع‌های متوالی و بی‌روح</p>	<p>(۱) کاهش نثر فنی و رواج نثر ساده</p> <p>(۲) قرن ۶: بازنویسی آثار از ساده به فنی</p> <p>قرن ۷ و ۸: بازنویسی آثار از فنی به ساده</p> <p>(۳) رواج تاریخ‌نویسی به اسلوب ساده</p> <p>(۴) تاریخ‌نویسی از اوایل دوره مغول شروع شد و در دوره تیموری هم ادامه یافت.</p> <p>(۵) حاشیه‌نویسی به نثر ساده بر تاریخ‌های قدیم</p> <p>(۶) نثر ساده این دوره را نمی‌توان فصیح و بلیغ دانست.</p> <p>(۷) ورود لغات ترکی مغولی به زبان فارسی که در دوره تیمور سرعت آن افزایش یافت.</p> <p>(۸) سلطان حسین بایقرا و امیرعلیشیر نوایی در حوزه ادبی هرات ترکی گویی و ترکی‌نویسی را تشویق کردند.</p> <p>(۹) برخی از این کلمات که هنوز استفاده می‌شوند: ییلاق و قشلاق (سردسیر و گرمسیر) قشون (ارتش) یورش (هجوم)</p> <p>۱۰) به وجود آمدن سستی و ضعف در ساختار دستوری جملات</p>

نکات مهم

- مهم‌ترین ویژگی زبانی سبک عراقی: در هم آمیختگی مختصات نو و کهن
- در سبک خراسانی بازتاب علوم در شعر کم بود و در سبک عراقی بیشتر بود.
- نثر فنی در قرن هفتم تضعیف می‌شود و در قرن هشتم از میان می‌رود.
- ملاحسین واعظ کاشفی کلیله و دمنه را به انشای ساده برگرداند و آن را انوار سهیلی نامید.
- ظفرنامه شامی **← قدیمی‌ترین** تاریخ نوشته شده درباره تیمور
- امیرعلیشیر نوایی **محاکمة اللغتين** را به ترکی نوشت و ظهیرالدین بابر **بابرنامه** را به ترکی نوشت.
- سلطان حسین بایقرا، ظهیرالدین بابر و بایسنقر میرزا را با هم اشتباه نگیرید.